

Woonleed

Bespiegeling directeurendag 16 sept.

R. Holmes | www.robertholmes.nl

Het meest belangrijke werk vandaag is zowel hoog systemisch als uiterst persoonlijk. Uw wereld, uitdaging en dagelijkse zorg; de regionale woningmarkt, is hierop geen uitzondering. Aan de ene kant kent u als geen andere de particuliere, persoonlijke verhalen van woonleed en tegelijk bent u als geen ander gebonden aan wettelijke, sociale en markteconomische kaders van de woonmarkt. De uitdaging, úw uitdaging, is het werken aan beide assen, dus het minimaliseren van woonleed tijdens het optimaliseren van de woonmarkt. Mijn uitdaging, vandaag, is om u met een korte bespiegeling bij de hand te nemen hierin.

Als dichter combineer ik persoonlijke gedachten met maatschappijkritische gedichten. Als filosoof probeer ik op gepaste afstand te observeren. En als mens sta ik dagelijks in de werkelijkheid: als ervaringsdeskundige op de woonmarkt en als persoonlijk begeleider van thuisloze jongeren bij een beschermd-wonen voorziening in Rotterdam. Waar ik zelf, na scheiding en restschuld uit 2008 afhankelijk was van anti-kraak wonen en particuliere huur begeleid ik in mijn dagelijks werk jongens en meisjes tussen de 20 en 23 jaar naar een eigen woning via urgentie (al dan niet met directe bemiddeling).

“Ik bewoonde vele huizen - was vaak ook onderweg - Ervaren in verhuizen - maar wat maakt een **huis** een **thuis**?”. Zo begint een gedicht uit mijn eerste bundel. En precies daar is het schisma tussen het systemische, het huis, en het persoonlijke, het thuis voelbaar. Een huis van steen is niets - als niet een thuis voor een mens.

Wat *is* een mens, of beter wat *maakt* een mens? Wat bedoelde Simone de Beauvoir toen ze schreef “ik ben niet als vrouw geboren, maar tot vrouw gemaakt.”? Is het niet dat een mens zijn essentie ontleent aan zijn existentie? En is die existentie niet in hoge mate bepaald door randvoorwaardelijkheden, je geboortetijd, plaats, cultuur, positie op de sociale ladder, en *all other things being equals* niet ook je woonstatus? Is een “*have*” op de woningmarkt succesvol of bevoorrecht? En is de “*have-not*” een loser of iemand met pech? Hoeveel van mijn zelfverzekerdheid, nu hier, is afhankelijk van waar en hoe ik sliep? Hoe senang ik me voelde toen ik mijmerend door mijn woonkamer liep en in welke spiegel ik mezelf kritisch bekeek? Hoeveel van mijn essentie is resultaat van mijn existentie, mijn fysieke aanwezigheid, en, mijn **ruimtelijke claim op bestaan**, gemeten in vierkante meter? (40, in casu).

Ik stel dat een huis meer is dan de functionele opvatting, de basisbehoefte van Maslov, het “dak boven je hoofd”. **Wonen maakt leven**. Als je je vrij voelt in je huis, je buurt en als er niet te veel spanning is tussen droom en werkelijkheid, dan is er pas een basis voor maatschappelijk zelfrespect. Maar het is meer dan dat, het is ook een basis voor gezondheid, geborgenheid, vriendschap, vrije tijd en: persoonlijkheid. En laat dit nu *nét* de lijst zijn van basisgoederen die de fundering van welbevinden zijn, die filosofisch onbetwist, onmisbaar en op zichzelf staand zijn. “Respect, gezondheid, geborgenheid, vriendschap, vrije tijd, persoonlijkheid”. Op zichzelf staand - het is niet mogelijk de één met een ander te compenseren. **Waar en hoe je woont maakt wie je wordt**. Een angstig besef als begrepen wordt hoezeer de markt “op slot zit”, hoe er een “*generation - rent*” ontstaat en hoe onoverbrugbaar geaccumuleerd geërfd kapitaal een kloof trekt tussen die *haves and have-nots*. En hoe makkelijk het in de schuldeneconomie is om door eigen of systeemfouten alles te verliezen in vergelijking met hoe sporadisch het lukt om in deze markteconomie door eigen kracht als een phoenix te herrijzen. Maar, om even de 18e eeuwse schotse filosoof Hume aan te halen: beschrijven hoe iets *is* zegt weinig over hoe het *hoort* te zijn.

Hoe de werkelijkheid *is* zegt niets over hoe die ook beter kan zijn. Er is een verschil tussen een reden en een excuus.

Laten we voor nu snel samen concluderen dat de liberale meritocratische marktmaatschappij slechts een ideologie is, een luchtspiegeling zonder aarding in de werkelijkheid. Niet “iedereen” kan president van Amerika worden, zeg maar. De kansen voor ieder zijn niet gelijk en *The invisible hand* bestaat niet. De opkomst van *Tiny Houses* is geen bewijs van het succes van vraag en aanbod, maar een bewijs van falen. Werkende mensen in de nachtopvang, omdat bankslapen of in eigen netwerk logeren geen urgentiegrond is, gaat voorbij aan alles wat menselijk is, het is een symptoom van systeemfalen. Ons huidige systeem, de welvaartstaat, is op haar limiet en lijkt een nostalgische 20e eeuwse illusie.

Hoe gedetailleerder je beschrijft hoe de woningmarkt vastloopt in de politieke, economische, sociale, technologische, ecologische, juridische en demografische werkelijkheid, hoe meer je vastloopt in een Kafkaësk moeras. Kafka had niet alleen de absurde ambtelijke molen op de korrel, maar ook de publiek breed gedragen **acceptatie** ervan. Waar ik dagelijks kan lezen over wat er allemaal mogelijk is in de techniek (particuliere ruimtereizen, wie had dat gedacht?) lees ik steeds ook wat er allemaal niet kan in de politieke omgeving. AOW naar vermogen? Is onmogelijk. Hypotheekrenteaftrek ter discussie stellen? Politieke zelfmoord. Maar, beste vaklieden, waar een politicus **naïef** iets *niet weet* maar *wel doet*, zo zie ik in uw sector mensen die het *wel weten*, en *toch doen*. Omdat het “nu eenmaal zo is”.

Ik zie in onze relatie met de democratie een apathie ontstaan. We lijken te vermoeid om nog stelselwijzigingen voor te stellen. En waarom zouden we ongelijkheid aanpakken als degene die er iets aan kan doen er geen last van heeft, en degene die er last van hebben er niets aan kunnen doen? Die existerende *have-not*, die ploetert met tegenwind en met angst

de toekomst beziet, is dat een politieke actor? Is dat echt, zoals vereist in een deliberatieve democratie, een geëmancipeerde burger? Is het vierjaarlijkse stemrecht voldoende om alle onjuistheden weg te wuiven? Is dat een voldoende sterk argument om te zeggen “ze hebben er zelf voor gekozen” of “ze waren er zelf bij”? Ik stel dat de *have-nots* in een te belabberde positie zitten om er iets aan te doen. Het is dan ook aan de *have's* om te durven nadenken hoe ze, vanuit hun persoonlijke positie in het systemische oerwoud hun relatie met de overheid en maatschappij kunnen veranderen.

Ik zou graag even een gedachte-experiment met u doen in de lijn van de Amerikaanse, liberale politiek-filosoof John Rawls.

Stelt u zich voor dat ik de mogelijkheid heb om u en alle Nederlanders opnieuw te verdelen in alle sociale posities die er zijn. Willekeurig, dus u weet op voorhand niet waar u terecht komt, met welke “woonstatus”. U neemt uw eigen identiteit overigens gewoon mee, uw kennis, uw ervaring, uw begrip van de werking van de economie. Uw waarden en wensen.

De maatschappij is al gevormd zoals de huidige, maar u heeft geen idee waar u terecht komt. Tegelijk met deze onwetendheid (Die Rawls de *Veil of Ignorance*, De Sluier van Onwetendheid, noemde) bied ik u, vlak voordat ik op de rode knop druk, een optie. U mag, nu, nog veranderingen aanbrengen in het systeem. Ik bied u de kans om huurprijzen, -condities, urgentievoorwaarden, hypotheekrenteaftrek, erf- en kapitaalbelasting, eigenlijk alle regels en fiscaliteiten rondom de huizenmarkt, aan te passen. Wat zou u doen? Zou u het systeem in stand laten zoals het nu is, of zou u iets veranderen?

Er is een verschil tussen **het goed** doen, als organisatie, en **het goede** doen. En het verschil zit hem in de durf en eerlijkheid om binnen het systemisch construct menselijk te durven bewegen. Het meest belangrijke werk vandaag is zowel hoog systemisch als uiterst persoonlijk.

Mijn oproep vandaag is om tijdens het bespreken van de bestaande werkelijkheid te beseffen dat deze alleen bestaat **in** die werkelijkheid. Het durven denken over een andere werkelijkheid is de enige oplossing van de woonmarkt. Ook, omdat alleen de hoop op een andere werkelijkheid het enige is dat het mogelijk maakt om te leven, als je gevangen zit, in een leven met woonleed.